

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

รายงานผู้เสียชีวิต อ. ลอง จ. แพร่

Study of the Deaths in Long District, Prae Province

วันชัย อาจเขียน วท.ม. (วิทยาการระบาด)*
จำเรียน มุกเจริญ ส.บ.**
สุรพล ผ่องผุดพันธุ์ ป.พนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์*
*ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง
**สำนักงานสาธารณสุขอำเภอลอง จังหวัดแพร่

Wanchai Ardkhien M.Sc.(Epidemiology)*
Jumrian Moodjaroen B.P.H.**
Surapon Pongputpun Cert.in Med.Sc.*
* Northern Regional Epidemiological Centre
Lumpang Province.
** Long District Health Office, Prae Province

บทคัดย่อ

ตามที่มีข่าวทางหนังสือพิมพ์เมื่อกลางเดือนกรกฎาคม 2536 ว่ามีผู้สูงอายุเสียชีวิตอย่างผิดปกติที่อำเภอลอง จังหวัดแพร่ จึงได้มีการสอบสวนโรคเพื่อหาสาเหตุการตายที่ผิดปกติ และเพื่อหามาตรการในการควบคุมป้องกัน โดยรวบรวมข้อมูลจากมรณบัตร การสัมภาษณ์ และประวัติการรักษาในโรงพยาบาล พบว่าระหว่างวันที่ 1-15 กรกฎาคม 2536 มีผู้ตาย 15 ราย เป็นชาย 9 ราย หญิง 6 ราย อายุระหว่าง 27-85 ปี (เฉลี่ย 61.4 ± 15.9 ปี) ตำบลห้วยอ้อ มีจำนวนผู้ตายสูงสุด (6 ราย) สาเหตุการตายตามมรณบัตรระบุว่าเป็นโรคชรา 6 ราย หัวใจล้มเหลว 4 ราย มะเร็ง 2 ราย ไข่อุบัติเหตุ และหลับตาย อย่างละ 1 ราย เมื่อเปรียบเทียบกับ การตายตั้งแต่เดือนมกราคมถึงมิถุนายน 2536 ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านจำนวนเฉลี่ยต่อวัน การกระจายของเพศ อายุ ที่อยู่ และสาเหตุการตาย แต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยสะสมตั้งแต่ต้นปี ระหว่างปี 2536 กับปี 2535 พบว่ามีความแตกต่างกันในด้าน สาเหตุการตายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะโรคหัวใจล้มเหลว โรคไต ถูกฆ่าตาย และฆ่าตัวตาย ผลของ การสอบสวนโรคไม่ได้นำไปใช้ในการแก้ไขสาเหตุการตายแต่ได้นำไปชี้แจงในที่ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านของอำเภอ ทำให้สามารถยุติข่าวลือต่างๆ ได้ รายงานนี้จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำวิธีการทางระบาดวิทยามาใช้เพื่อ แก้ไขข่าวลือโดยการเสนอข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบ

Abstract

On July 13, 1993, newspapers reported that unusual deaths among the elderly in Long District, Prae Province. Between July 14 and 15, 1993, an epidemiological investigation was conducted in order to verify the event and to find out the causes of death. Data were collected from death certificates, medical records and interviewing family members of the deceased. The investigation showed that there were 15 deaths from July 1-15, 1993, with 9 males and 6 females. The age range was 27 - 85 years old ($X = 61.4 \pm 15.9$). The highest number of deaths (6) were in Huay - oa

subdistrict. Information from the death certificates showed that 6 died from non-specific causes, 4 from heart failure, 2 from carcinoma, 1 from pyrexia and 1 from an unspecified accident. There was one unknown cause of death. The investigation showed no difference in the average number of deaths, age, sex and causes of death between the period of July 1 - 15, and those of the first six months of 1993. Comparing the cumulative number for the year 1993 and 1992, there was some statistical difference in the causes of death: heart failure, kidney disease, homicide and suicide.

บทนำ

สืบเนื่องจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 13 กรกฎาคม 2536 ได้พาดหัวข่าวว่ามีคนชราตายรวดนับสิบศพใน 4 ตำบลของอำเภอคลอง จังหวัดแพร่ คือที่ตำบลห้วยอ้อ ปากกาง หัวทุ่ง และทุ่งแล้ง ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนหนึ่งเชื่อว่าสาเหตุเกิดจากมีผีร้ายมาเอาชีวิตคนชราเหล่านั้น ต้องแก้เคล็ดโดยการเขียนป้ายติดไว้ที่หน้าบ้านเป็นภาษาพื้นเมือง หรือภาษากลาง มีข้อความทำนองว่า ในบ้านไม่มีคนชราอาศัยอยู่ จากข่าวดังกล่าวคณะเจ้าหน้าที่จากศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอคลอง จึงได้ร่วมกันสอบสวนโรค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาสาเหตุการตายที่ผิดปกติ และเพื่อหามาตรการในการควบคุมป้องกันต่อไป

วิธีการ

1. รวบรวมข้อมูลการตายจากมรณบัตรของที่ว่าการอำเภอคลองย้อนหลัง ตั้งแต่เดือนมกราคม 2535 จนถึงวันที่ 15 กรกฎาคม 2536
2. ศึกษารายละเอียดของบุคคลที่เสียชีวิตระหว่างวันที่ 1 - 15 กรกฎาคม 2536 โดยการสัมภาษณ์ญาติ และจากประวัติการรักษาในโรงพยาบาลคลอง
3. เปรียบเทียบการตายจำแนกตามเพศ อายุ สถานที่ และสาเหตุการตาย ระหว่างการตายในปีเดียวกัน (1 - 15 กรกฎาคม 2536 กับ 1 มกราคม -

30 มิถุนายน 2536) และเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน (1 มกราคม - 15 กรกฎาคม 2536 กับ 1 มกราคม - 15 กรกฎาคม 2535) ทั้งนี้ทดสอบความแตกต่างโดยใช้ X^2 - test

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของอำเภอคลอง

อำเภอคลองเป็นหนึ่งใน 8 อำเภอของจังหวัดแพร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 7 ตำบล 81 หมู่บ้าน และ 1 สุขาภิบาล จำนวนบ้าน 11,899 หลังคาเรือน ประชากร 55,519 คน เป็นชาย 22,760 คน และหญิง 27,759 คน จำนวนประชากรอายุต่ำกว่า 5 ปี 2,648 คน หรือร้อยละ 4.8 และอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 5,884 คน หรือร้อยละ 10.6 ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 30 มิถุนายน 2536 มีคนเกิด 272 คน หรือประมาณ 9.8 ต่อพันประชากรต่อปี และคนตาย 165 คน หรือประมาณ 5.9 ต่อพันประชากรต่อปี เปรียบเทียบกับเมื่อพ.ศ.2535 ทั้งปีมีคนเกิด 579 คน และตาย 290 คน คิดเป็นอัตราเกิดและอัตราตายเท่ากับ 10.2 และ 5.11 ต่อพันประชากรตามลำดับ

ข้อมูลการตายระหว่างวันที่ 1 - 15 กรกฎาคม 2536

ข้อมูลการตายที่ปรากฏตามข่าวหนังสือพิมพ์เป็นการตายในช่วงต้นเดือนกรกฎาคม 2536 ซึ่งจากข้อมูลมรณบัตรมีผู้ตายรวม 15 คน โดยเฉลี่ยวันละ 1 คน เป็นชาย 9 คน หญิง 6 คน อัตราส่วนชายต่อหญิงเท่ากับ 1.5:1 อายุระหว่าง 27 - 85 ปี ค่าเฉลี่ย

61.43 ± 15.98 ปี ค่ามัธยฐาน 62 ปี ตำบลที่มีผู้ตายมากที่สุดคือ ตำบลห้วยอ้อ 6 คน รองลงไปเป็นทุ่งแล้ง 4 คน ปากกางและบ้านปิ่น ตำบลละ 2 คน เวียงต้า 1 คน หัวทุ่งและผามอกไม่มีผู้ตาย สาเหตุการตายส่วนใหญ่เป็นโรคชรา (6 คน) รองลงไปเป็นหัวใจล้มเหลว (4 คน) และมะเร็ง (2 คน)ตามลำดับ

จากจำนวนผู้ตาย 15 คน สามารถสอบสวนประวัติโรคประจำตัวได้ 9 คน โรคประจำตัวที่พบได้แก่ ความดันโลหิตสูง ถุงลมโป่งพอง ไตวายเรื้อรัง มะเร็ง และเบาหวาน (ตารางที่ 1)

ข้อมูลการตายระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 15 กรกฎาคม 2536

ในช่วง 6 เดือนแรกของ พ.ศ.2536 มีคนตาย 165 คน เป็นชาย 89 คน หญิง 76 คน อัตราส่วนชาย

ต่อหญิงเท่ากับ 1.2:1 อายุต่ำสุด 7 เดือน สูงสุด 106 ปี ค่าเฉลี่ย 65.80 ± 20.43 ปี ค่ามัธยฐาน 69.4 ปี เมื่อรวมกับผู้ตายระหว่างวันที่ 1 - 15 กรกฎาคม 2536 ทำให้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 180 คน เป็นชาย 98 คน หญิง 82 คน อัตราส่วนชายต่อหญิงเท่ากับ 1.2:1 อายุเฉลี่ย 65.45 ± 20.11 ปี ค่ามัธยฐาน 68.7 ปี อัตราตายต่ำสุดช่วงอายุ 10 - 15 ปี และสูงสุดช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป โดยที่ประชากรสูงอายุ (ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ที่ตายมีจำนวน 121 คนหรือร้อยละ 68.4 และพบว่า ตั้งแต่อายุ 10 ปีขึ้นไปถึง 69 ปี เพศชายจะตายมากกว่าเพศหญิงในอัตราส่วนประมาณ 2:1 ยกเว้นช่วงอายุต่ำกว่า 10 ปี และช่วงอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ที่เพศหญิงตายมากกว่าเพศชายในอัตราส่วน 1.4:1 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เสียชีวิตจำแนกตามประวัติโรคประจำตัว อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ วันที่ 1 - 15 กรกฎาคม 2536

โรคประจำตัว	จำนวนผู้เสียชีวิต(คน)	ร้อยละ
1. มะเร็ง	2	13.3
2. ไตวายเรื้อรังร่วมกับความดันโลหิตสูง	2	13.3
3. ถุงลมโป่งพอง (COPD)	2	13.3
4. ถุงลมโป่งพองร่วมกับความดันโลหิตสูง	1	6.7
5. เบาหวานร่วมกับ CVA	1	6.7
6. ปวดเข้า เหว	1	6.7
7. ไม่มีโรคประจำตัว	3	20.0
8. ไม่ทราบประวัติ	3	20.0
รวม	15	100

ตารางที่ 2 ข้อมูลผู้เสียชีวิตจำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ 1 มกราคม
15 กรกฎาคม 2538

กลุ่มอายุ (ปี)	จำนวนผู้เสียชีวิต (คน)			อัตราตายต่อพันประชากร	อัตราส่วนชาย : หญิง
	ชาย	หญิง	รวม		
ต่ำกว่า 10	2	3	5	0.71	1 : 1.5
10 - 19	2	1	3	0.30	2 : 1
20 - 29	6	0	6	0.50	6 : 0
30 - 39	3	1	4	2.54	3 : 1
40 - 49	7	1	8	1.35	7 : 1
50 - 59	20	10	30	6.41	2 : 1
60 - 69	21	17	38	10.39	1.2 : 1
70 - 79	17	25	42	27.18	1 : 1.5
80 ปีขึ้นไป	17	24	41	60.20	1 : 1.4
ไม่ทราบ	3	-	3	-	-
รวม	98	82	180	3.24	1.2 : 1

ใน พ.ศ.2536 นี้ เดือนที่มีผู้ตายน้อยที่สุดคือเดือนมีนาคม (22 คน) และเดือนที่มีผู้ตายมากที่สุดคือเดือนพฤษภาคม (32 คน) โดยเฉลี่ย 27.5 คนต่อเดือน หรือ 0.9 คนต่อวัน หรือประมาณวันละ 1 คน โดยตำบลที่มีอัตราตายสูงที่สุดคือ ตำบลทุ่งแล้ง 4.59 ต่อพันประชากร รองลงไปเป็นตำบลห้วยอ้อ 3.77 ต่อพันประชากร ส่วนตำบลอื่นๆ อีก 5 ตำบล อัตราตายไม่เกินอัตราเฉลี่ยของอำเภอ

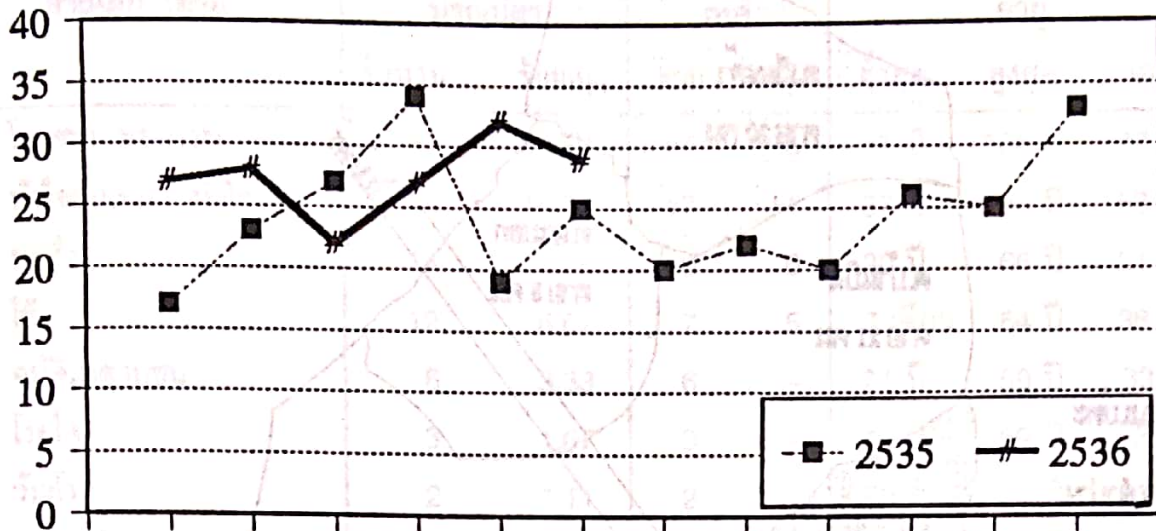
สำหรับสาเหตุการตายตามทุกระบบในมรณบัตรมี 20 สาเหตุ สาเหตุการตายที่มากที่สุดคือ โรคชรา (ร้อยละ 53.89) รองลงไปเป็นหัวใจล้มเหลว (ร้อยละ 15.0) และมะเร็ง (ร้อยละ 7.78)

เป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากโรคหัวใจที่มีผู้ตายเป็นเพศหญิงทั้งคู่แล้ว มีเพียงโรคชราที่มีเพศ

หญิงตายมากกว่าเพศชายในอัตราส่วน 1.4:1 ส่วนสาเหตุการตายอื่นๆ เกือบทั้งหมดจะเป็นเพศชายหรือเพศชายมากกว่าเพศหญิง ด้านความแตกต่างของอายุ โรคชราพบได้ตั้งแต่อายุ 51 ถึง 106 ปี สูงสุดช่วง 70 - 79 ปี โรคหัวใจล้มเหลวพบระหว่างอายุ 37 - 88 ปี สูงสุดช่วง 60 - 69 ปี ส่วนมะเร็งพบระหว่างอายุ 37 - 66 ปี สูงสุดช่วง 50 - 59 ปี สาเหตุการตายอื่นที่น่าสนใจ คือ นอนหลับตาย 2 คน ผู้ตายเป็นชายทั้งคู่อายุ 19 และ 60 ปี อยู่ตำบลห้วยอ้อเหมือนกัน ตายเมื่อเดือนมีนาคมและกรกฎาคม 2536 เดือนละ 1 คน อีก 2 คนประสบอุบัติเหตุจมน้ำตายพร้อมกันเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2536 ผู้ตายเป็นชายและหญิงอายุ 7 และ 14 ปีตามลำดับ (ภาพที่ 1, 2 และตารางที่ 3)

ภาพที่ 1 จำนวนผู้เสียชีวิตเป็นรายเดือน ของอำเภอลอง จังหวัดแพร่ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2535 ถึงมิถุนายน 2536

จำนวนผู้เสียชีวิต(คน)

ม.ค. ก.พ. มี.ค. เม.ย. พ.ค. มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย. ต.ค. พ.ย. ธ.ค.

การตรวจสอบความผิดปกติ

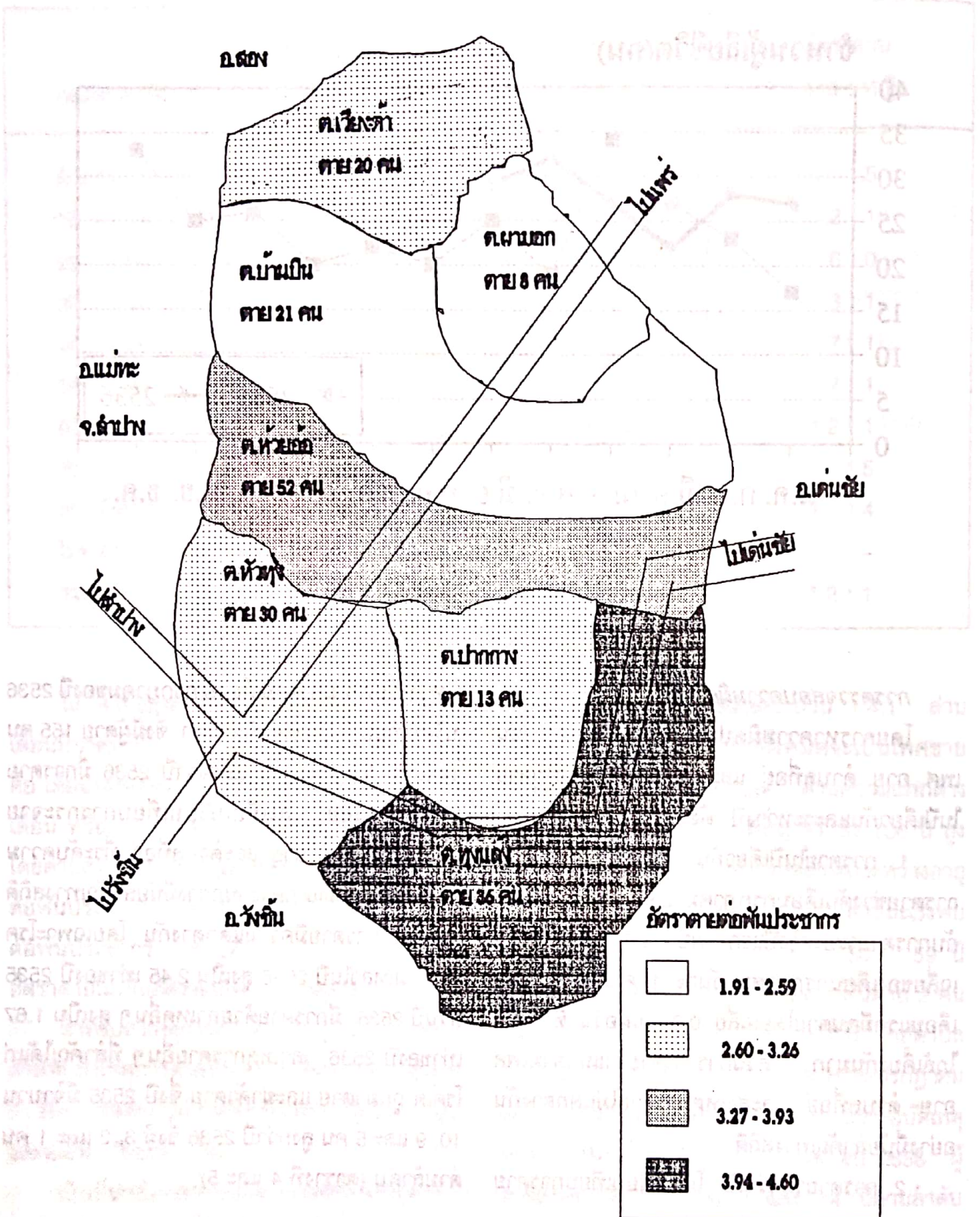
โดยการหาความผิดปกติของตัวแปรต่างๆ เช่น เพศ อายุ ตำบลที่อยู่ และสาเหตุการตายของผู้ตาย ในปีเดียวกันและระหว่างปี ดังนี้

1. การตายในปีเดียวกัน เปรียบเทียบระหว่างการตายช่วงต้นเดือนกรกฎาคม 2536 ตามที่เป็นข่าวกับการตายระยะครึ่งปีแรก พบว่าจำนวนคนตายโดยเฉลี่ยของเดือนกรกฎาคม วันละ 1 คน ในขณะที่ 6 เดือนแรกมีคนตายโดยเฉลี่ย 0.9 คนต่อวัน ซึ่งนับว่าใกล้เคียงกันมาก ส่วนการกระจายจำแนกตามเพศ อายุ ตำบลที่อยู่ และสาเหตุการตายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การตายระหว่างปี โดยเปรียบเทียบการตาย

ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 15 กรกฎาคมของปี 2536 เปรียบเทียบกับปี 2535 ที่ผ่านมา ซึ่งมีผู้ตาย 155 คน โดยเฉลี่ย 0.8 คนต่อวัน แสดงว่าปี 2536 มีการตายสูงกว่าเล็กน้อย และเมื่อเปรียบเทียบการกระจายจำแนกตามเพศ อายุ และตำบลที่อยู่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สาเหตุการตายมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะโรคหัวใจล้มเหลวในปี 2536 สูงเป็น 2.45 เท่าของปี 2535 ส่วนปี 2535 มีการตายด้วยสาเหตุอื่นๆ สูงเป็น 1.67 เท่าของปี 2536 สาเหตุการตายอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ โรคไต ถูกฆ่าตาย และฆ่าตัวตาย ซึ่งปี 2535 มีจำนวน 10, 9 และ 5 คน สูงกว่าปี 2536 ซึ่งมี 3, 2 และ 1 คน ตามลำดับ (ตารางที่ 4 และ 5)

ภาพที่ 2 จำนวนและอัตราตายเป็นรายตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ 1 มกราคม - 15 กรกฎาคม 2538

ตารางที่ 3 จำนวนผู้เสียชีวิตจำแนกตามสาเหตุการตายและรายละเอียดของเพศ อายุ จากมรณบัตร อำเภอ ลอง จังหวัดแพร่ 1 มกราคม - 15 กรกฎาคม 2538

ที่	สาเหตุการตาย	มรณบัตร		เพศ		อายุ		
		จำนวน	ร้อยละ	ชาย	หญิง	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
1	โรคชรา, ชราภาพ	97	53.89	41	56	51 ปี	106 ปี	77.58 ปี
2	หัวใจล้มเหลว, หัวใจวาย	28	15.56	17	11	37 ปี	88 ปี	63.15 ปี
3	มะเร็ง	14	7.78	8	6	30 ปี	66 ปี	51.43 ปี
4	ไข้	12	6.67	7	5	7 เดือน	64 ปี	38.64 ปี
5	อุบัติเหตุรถชน	6	3.33	6	-	21 ปี	59 ปี	33.3 ปี
6	โรคไต	3	1.67	3	-	40 ปี	69 ปี	53.67 ปี
7	วัณโรค	2	1.11	2	-	65 ปี	70 ปี	67.5 ปี
8	นอนหลับตาย	2	1.11	2	-	19 ปี	60 ปี	39.5 ปี
9	ถูกยิงตาย	2	1.11	2	-	18 ปี	51 ปี	34.5 ปี
10	โรคหัวใจ	2	1.11	-	2	56 ปี	60 ปี	58.0 ปี
11	อุบัติเหตุจมน้ำ	2	1.11	1	1	7 ปี	14 ปี	10.5 ปี
12	เป็นลม	2	1.11	1	1	56 ปี	67 ปี	61.5 ปี
13	โรคตับ	1	0.56	1	-	-	-	56 ปี
14	สมองอักเสบ	1	0.56	1	-	-	-	55 ปี
15	เส้นเลือดอุดตัน	1	0.56	1	-	-	-	56 ปี
16	ความดันโลหิตสูง	1	0.56	1	-	-	-	47 ปี
17	ภาวะการหายใจ	1	0.56	1	-	-	-	8 ปี
18	อุบัติเหตุตกเกวียน	1	0.56	1	-	-	-	52 ปี
19	ฆ่าตัวตาย	1	0.56	1	-	-	-	ไม่ทราบ
20	อัมพาต	1	0.56	1	-	-	-	26 ปี
รวม		180	100	98	82	7 เดือน	106 ปี	65.8 ปี

ตารางที่ 4 จำนวนผู้เสียชีวิตจำแนกตามลักษณะที่ระบุในเมรบบัตรของอำเภอทอง จังหวัดแพร่
เปรียบเทียบระหว่าง 1 - 15 กรกฎาคม 2538 กับ 1 มกราคม - 30 มิถุนายน 2538

ลักษณะ	1-15 ก.ค. 2536	1ม.ค.-30 มิ.ย. 2536	X ²	P - value
เพศ				
ชาย	9	89	0.20	0.6518
หญิง	6	76		
อายุ (ปี)				
0 - 29	1	13	0.20	0.9055
30 - 59	4	38		
60 ขึ้นไป	9	112		
ไม่ทราบ	1	2		
ตำบล				
ห้วยอ้อ	6	46	5.69	0.4584
ห้วยทุ่ง	0	30		
ปากกาง	2	11		
ทุ่งแล้ง	4	32		
ผามอก	0	8		
บ้านปิน	2	19		
เวียงต้า	1	19		
สาเหตุการตาย				
โรคชรา	6	91	2.92	0.7130
หัวใจล้มเหลว	4	24		
มะเร็ง	2	12		
ไข้	1	11		
อุบัติเหตุ	1	8		
อื่น ๆ (หลับตาย)	1	19		
รวม	15	165		

ตารางที่ 5 จำนวนผู้เสียชีวิตจำแนกตามลักษณะที่ระบุในมรณบัตรของอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ประจำปี 2536 และเปรียบเทียบระหว่าง 1 มกราคม - 15 กรกฎาคม ของปี 2536 กับปี 2535

ลักษณะ	1-15 ก.ค. 2536	1ม.ค.-30 มิ.ย. 2536	ค่า X ²	P value
เพศ				
ชาย	98	90	0.44	0.5056
หญิง	82	65		
อายุ (ปี)				
0 - 29	14	12	0.22	0.8939
30 - 59	42	40		
60 ขึ้นไป	121	102		
ไม่ทราบ	3	1		
สาเหตุการตาย				
โรคหัวใจ	52	30	9.74	0.1358
หัวใจล้มเหลว	28	11	12.27	0.0312
มะเร็ง	14	13		
อุบัติเหตุ	12	8		
อุบัติเหตุ	9	7		
อื่น ๆ	20	35		
ไม่ทราบ				
รวม	180	155		

* แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

การแก้ไขปัญห

จากการสอบสวนโรคจึงไม่พบว่าการตายตามที่ปรากฏเป็นข่าวมีลักษณะผิดปกติไปจากการตายทั้งในปีเดียวกันและเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2535 ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นด้านจำนวนเฉลี่ยและการกระจายของเพศ อายุ ตำบลที่อยู่ รวมทั้งสาเหตุการตาย คณะผู้สอบสวนโรคจึงได้รายงานขั้นต้นให้สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสองทราบ ซึ่งได้มีการนำข้อมูลนี้ไปชี้แจงต่อในการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านเมื่อต้นเดือนสิงหาคม 2536 คาดว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านได้นำเรื่องนี้ไปบอกกล่าวแก่ลูกบ้านของตน ทำให้ข่าวลือสงบลง ชาวบ้านได้ลบหรือทำลายข้อความที่เขียนติดไว้ตามหน้าบ้าน ออกจนเกือบหมด

วิจารณ์และสรุปผล

การตายในอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ช่วงต้นเดือนกรกฎาคม 2536 ไม่ได้แตกต่างไปจากช่วงหกเดือนแรกของ พ.ศ.2536 ทั้งในด้านจำนวน (เฉลี่ย 1 คนต่อวัน) และลักษณะของผู้ตาย (ชายมากกว่าหญิงเล็กน้อย และค่ามัธยฐานของอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป) รวมทั้งสาเหตุการตายซึ่งระบุในมรณบัตรไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการสอบสวนพบว่าผู้ตายส่วนหนึ่งมีประวัติของโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง ฤกษ์ลมโป่งพอง ไตวาย เรื้อรัง มะเร็ง และเบาหวาน เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบการตายตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 15 กรกฎาคม ของปี 2536 กับปี 2535 พบว่าปี 2535 มีจำนวนเฉลี่ยต่ำกว่าเล็กน้อย (0.8 คนต่อวัน) และมีความแตกต่างกันในด้านสาเหตุการตายโดยที่ปี 2536 มีโรคหัวใจล้มเหลวสูงเป็น 2.54 เท่าของปีก่อน แต่ในปีที่ผ่านมาพบการตายจากโรคไต ถูกฆ่าตาย และฆ่าตัวตาย สูงกว่าปีนี้คิดเป็น 3.3, 4.5 และ 5 เท่าของปีนี้ตามลำดับ

ข่าวลือในเรื่องการตายมีอยู่เสมอจากทั่วประเทศ เมื่อหาของข่าวจะมี 3 ประเด็นใหญ่ คือ มีผู้สูงอายุเสียชีวิต มีญาติปีศาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ผีปอบ ผีร้าย หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ และมีพิธีกรรมหรือการแก้เคล็ดเกิดขึ้น ข่าวการตายในอำเภอสองก็เช่นเดียวกันตามข่าวระบุว่า มีผู้เสียชีวิตอายุมากถึง 116 ปี และมีการเถาขานกันว่าในระยะไม่นานก่อนหน้ามีขณะที่ตำรวจด่านแม่แวมตั้งด่านตรวจอยู่และกำลังจะขึ้นไปตรวจชายแก่คนหนึ่งบนรถประจำทาง ปรากฏว่าคนแก่ผู้นั้นได้หายตัวไปไม่ทราบสาเหตุ ชาวบ้านลือว่าคนแก่รายดังกล่าวเป็นผีที่ตามล่าเอาชีวิตคนแก่ในอำเภอสอง สร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น จึงต้องหาวิธีแก้เคล็ดโดยการเขียนป้ายติดไว้ที่หน้าบ้านเป็นภาษาพื้นเมืองหรือภาษากลาง มีข้อความว่าบ้านนี้มีแต่แมวและสุนัขไม่มีคนแก่อยู่ และอีกหลายๆข้อความ ตามข่าวระบุว่า มีผู้สูงอายุ 3 คนที่ไม่ได้เขียนป้ายแก้เคล็ดก็ได้เสียชีวิตลงไปแล้ว จะเห็นว่าลักษณะของข่าวเข้าได้กับ 3 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงมีผู้สูงอายุที่อายุมากที่สุดมีเพียงรายเดียว แต่อายุเฉลี่ยของผู้ตายในช่วงที่เป็นข่าว (61.43 ปี) ยังต่ำกว่าอายุเฉลี่ยของผู้ตายในระยะครึ่งปีแรก เสียอีก (65.80 ปี)

ข่าวในลักษณะนี้เมื่อปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ จัดอยู่ในประเภทข่าวเบา (Soft News) ซึ่งได้แก่ข่าวที่มีองค์ประกอบของความน่าสนใจมากกว่าความสำคัญ องค์ประกอบของความน่าสนใจนอกเหนือความสด (Immediacy) ของข่าวแล้วก็อยู่ที่ความผิดปกติ (Un-usualness) ความลึกลับซับซ้อน (Suspense) และเป็นสิ่งที่มนุษย์สนใจ (Human interest) เพราะเป็นเรื่องของผู้สูงอายุซึ่งสังคมไทยยังมีความผูกพันอยู่มาก ความน่าสนใจเหล่านี้ไม่ได้มีความสำคัญที่เป็นผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม จึงสร้างความสนใจให้อ่านในช่วงระยะเวลาเดียวแล้วก็จางหายไป

จากความทรงจำ แต่ในการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาแล้ว ข่าวการระบาดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ข่าวการตายที่ผิดปกติจึงมีความสำคัญต่อการสาธารณสุขในชุมชนที่ตกเป็นข่าวนั้น ผู้รับผิดชอบจำเป็นที่จะต้องดำเนินการสอบสวนโรคเพื่อหาสาเหตุของความผิดปกติ ตลอดจนหามาตรการ ในการป้องกันควบคุมโรคหรือแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งจากผลการสอบสวนโรคครั้งนี้ก็ไม่พบความผิดปกติของการตาย ผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นคือ สามารถทำให้ข่าวลือในชุมชนสงบลงได้ในเวลาอันรวดเร็ว รายงานนี้จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำวิธีการทางระบาดวิทยามาใช้เพื่อแก้ไขข่าวลือโดยการเสนอข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบ เป็นการแสดงให้เห็นประโยชน์ของระบาดวิทยาว่านอกเหนือจากการนำข้อมูลไปใช้ในการให้ข่าวเพื่อการสุศึกษาประชาสัมพันธ์แล้ว ยังใช้ในการ

แก้ไขหรือยุติข่าวได้ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดแพร่ หัวหน้าฝ่ายแผนงานประเมินผลและเจ้าหน้าที่ระบาดวิทยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ นายแพทย์ผู้อำนวยการและคณะเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลลอง สาธารณสุขอำเภอและคณะเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอลอง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทะเบียน-ราษฎรของที่ว่ากล่าวการอำเภอลองที่ได้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนข้อมูลต่างๆในการสอบสวนโรค และขอขอบคุณ คุณอะเคือ อุณหเลขกะ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คุณสิริหญิง กังวาลเลิศ ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ที่ได้ให้คำแนะนำในการจัดทำรายงานครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. มาลี บุญศิริพันธ์. หลักการทำหนังสือพิมพ์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2534:20 - 23.
2. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที 13 กรกฎาคม 2536.